

ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ЦУПРУНОВ Сергій, здобувач вищої освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** Розглянуто важливість трансакційних витрат у системі управління витратами підприємства. Проаналізовано процеси виникнення трансакційних витратам при пошуку інформації про контрагентів, укладанні угод та моніторингу їх виконання. Зазначено про необхідність розробки комплексних моделей оцінки трансакційних витрат, які враховують всі етапи відносин із постачальниками.*

***Ключові слова:** трансакційні витрати, аграрні підприємства, ділова репутація, моніторинг.*

Трансакційні витрати займають важливе місце у системі управління витратами підприємства, становлять значну їх частину, тісно взаємопов'язані з іншими видами витрат та із зовнішнім середовищем. Даний вид витрат пронизує всі рівні відносин між підприємствами, вони виникають як у передконтрактній, так і в контрактній та постконтрактній фазах. Здійснюючи пошук інформації про потенційних контрагентів, вступаючи з ними в переговори, проводячи моніторинг виконання зобов'язань, підприємство неминуче стикається з трансакційними витратами. Відсутність належної уваги до обліку та управління трансакційними витратами, безсумнівно, призводить до зниження ефективності діяльності підприємства з низки причин.

По-перше, величина трансакційних витрат то, можливо дуже значної, залежно від галузі, досягаючи 70 %. По-друге, без розрахунку і прогнозу обсягу трансакційних витрат складно дійти невтішного висновку необхідність відносин із тим чи іншим контрагентом, вирішити питання доцільності пошуку нового контрагента, провести відбір і знайти найкращий варіант з погляду співвідношення витрати-ризик.

Здійснюючи оцінку трансакційних витрат, підприємство отримує можливість ефективного управління ними. Так, у передконтрактній фазі управління трансакційними витратами створює можливості для ефективного розподілу ресурсів на пошук інформації, покращення технології пошуку, зниження його тривалості. У контрактної фазі управління трансакційними

витратами сприяє підвищенню результативності переговорів. У постконтрактній фазі управління трансакційними витратами знижує ризик виникнення опортунізму.

Моделювання та управління трансакційними витратами дозволяє вибрати постачальників, найбільш підходящих щодо переговорів, визначити тривалість переговорів з досягнення найкращих умов контракту, зрозуміти необхідність проведення моніторингу контрактних зобов'язань. Створення інструментального засобу підтримки прийняття рішень підвищує ефективність управління трансакційними витратами.

Характерною особливістю відомих моделей оцінки трансакційних витрат є обмежений характер. Як правило, у них розглянуто лише одну з груп витрат. Крім того, відсутня єдина система оцінки та контролю над передконтрактною, контрактною та постконтрактною фазою взаємодії з постачальниками. З урахуванням сказаного, необхідно розробити комплексну модель оцінки трансакційних витрат, що дозволяє виміряти величину витрат до їх настання, цим створює можливість скоригувати роботу підприємства у бік формування більш прибуткових відносин із постачальниками і збільшити ефективність своєї діяльності.

Необхідність включення репутації в критерій пошуку інформації про постачальника обумовлена тим, що для аграрного підприємства знайдена ціна не є кінцевою, а початковою ціною – початковою пропозицією постачальника під час вступу у переговори. Кінцева вартість договору визначатиметься за підсумками переговорів. Репутація постачальника впливає перебіг переговорів, на ймовірність прояви опортуністичної поведінки. Укладання договору з постачальником, що має високу репутацію, може бути не вигідним, оскільки в ході переговорів з ним не вдасться істотно знизити ціну. Крім того, слід враховувати негативні наслідки роботи з постачальниками, які мають низьку репутацію, зокрема: збої та затримки поставок, обман щодо якості сировини, свідомі порушення технології виготовлення та інші дії, що призводять до значних втрат. Щоб знизити ймовірність прояву опортуністичної поведінки, нами було запропоновано

критерій пошуку інформації про постачальників промислового підприємства «ціна товару-репутація постачальника».

До складу трансакційних витрат на пошук інформації про постачальників включаються витрати на інтернет, телефонні переговори, послуги експертів з оцінки постачальників, витрати на відрядження (у тому числі закордонні), витрати на відрядження: на транспорт, на харчування, проживання, добові та представницькі витрати. Не існує стандартної процедури оцінки трансакційних витрат. У кожній ситуації необхідно описати та змоделювати конкретні транзакції, щоб забезпечити правильний спосіб їх оцінки. І, нарешті, трансакційні витрати можуть бути набагато важливішими, ніж вважали економісти.

Література:

1. Борович О. В. Трансакційні витрати сільськогосподарських підприємств: склад і класифікація / О. В. Борович // Науковий вісник Академії муніципального управління : зб. наук. праць. – Серія “Економічна”. – 2009. – № 7. – С. 50-58.

2. Милошик В.І. Проблеми визначення трансакційних витрат / В. І. Милошик // Наукові записки. – 2000. – Том 18. – С. 46-50.

3. Литвиненко В. С. Вплив трансакційних витрат на ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства / В. С. Литвиненко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2010. – Вип. 154. – Ч. 3. – Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2010_154_3/10lvs.pdf.

***Abstract:** Considered the importance of transaction costs in the cost management system of the enterprise. The processes of the occurrence of transaction costs when searching for information about counterparties, concluding agreements and monitoring their implementation have been analyzed. It is noted that it is necessary to develop complex models for estimating transaction costs that take into account all stages of relations with suppliers.*

***Keywords:** transaction costs, agricultural enterprises, business reputation, monitoring.*

*Науковий керівник – ДУБІНІНА Марина,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв*